

Praktičan vodič za stimulaciju govorno jezičkog razvoja dece

Uzrast deteta: od 12 do 24og meseca

Sadrži: smernice + plan po danima + 32 kartice + tabela praćenja

Centar za edukaciju online Novi Sad

Zašto je ovaj vodič važan?

Najvažnije je da dete ima dovoljno smislenih i ponovljenih prilika da čuje i koristi jezik u svakodnevnom govoru.

U uzrastu od 19 meseci cilj nije da dete pravilno ponavlja veliki broj reči.

Cilj je da razume sve više poznatih reči, da pokazuje, bira, imitira zvuke, pokušava da izgovori reč .

VAŽNO

- ✓ Ne tražite od deteta da stalno ponavlja: „Reci...“
- ✓ Ne prekidajte igru da biste ga ispitivali.
- ✓ Prihvatite gest, pogled, glasanje i približan izgovor kao pokušaj komunikacije.
- ✓ Srpski govorite svakodnevno naročito u rutinama koje se ponavljaju svaki dan.
- ✓ Ne ukidajte drugi jezik. Dete može da razvija oba jezika.

Šta je realno očekivati oko 19og meseca?

Razvoj je individualan. Kao orijentir, CDC za uzrast od 18 meseci navodi:

- ✓ odaziva se na ime;
- ✓ razume jednostavne svakodnevne naloge;
- ✓ prepoznaje poznate predmete, osobe i nekoliko delova tela;
- ✓ pokazuje prstom ili donosi predmet kako bi nešto tražilo ili podelilo interesovanje;
- ✓ koristi gest, pogled i glas u komunikaciji;
- ✓ ima nekoliko smislenih i funkcionalnih reči;
- ✓ pokušava da ponovi glas, slog ili reč;
- ✓ koristi pojedinačnu reč kao poruku;
- ✓ povremeno može da spoji gest i reč ili dve jednostavne reči;
- ✓ pokazuje početke simboličke igre;
- ✓ ostvaruje razmenu sa odraslim i čeka svoj red makar kratko.

Osnovna pravila za roditelje ili bake i deke

1. Izaberite zaštićeno vreme za srpski	Odredite kratke delove dana u kojima prirodno govorite srpski: obrok, oblačenje, kupanje, šetnja, igra i uspavlivanje.
2. Pratite interesovanje deteta	Govorite o onome što dete gleda, dodiruje ili želi. Kada dete drži loptu, recite: „To je lopta. Crvena lopta. Baci loptu.“
3. Govorite kratko	Koristite jasne modele od jedne do tri reči: „Daj loptu“, „Maca spava“, „Još vode?“
4. Sačekajte odgovor	Posle pitanja napravite pauzu od nekoliko sekundi. Odgovor može biti pogled, pokazivanje, gest, glas ili reč.
5. Ponovite i blago proširite	Ako dete kaže „ba“, odgovorite: „Da, banana. Žuta banana.“ Ne ispravljajte grubo.
6. Čitajte istu slikovnicu više puta	Poznate slike ili isti tekst pomažu razumevanju. Dovoljno je nekoliko minuta, ali svakog dana.
7. Koristite pesmice i pokrete	Ritam, gest i ponavljanje olakšavaju pamćenje reči.
8. Prednost dajte živom kontaktu	Za dete ovog uzrasta najvredniji su razgovor, igra i zajedničko gledanje slikovnica. Video-poziv sa bakom ili dekom može biti dodatak uz aktivno učešće odraslog.

Kako se koristi plan?

Program traje 30 dana. Svakoga dana izaberite tri kratka trenutka od po 3 do 5 minuta. Nije potrebno da sedite za stolom. Najbolje je da vežbanje bude deo stvarnog života.

JUTRO	IGRA	VEČE
Jedna mala rutina: uz oblačenje, doručak ili pranje ruku.	Jedna igra sa 2-3 predmeta ili kartice.	Jedna pesmica, slikovnica ili kratko prisećanje na dan.

Pravilo: završite aktivnost dok je detetu još zanimljiva. Bolje su tri prijatna minuta nego dvadeset minuta insistiranja.

1. NEDELJA - RAZUMEM POZNATE REČI

DAN 1 Mama i tata	Ciljne reči: mama, tata, daj Pogledajte porodične fotografije. Imenujte: „Mama“, „Tata“. Pitajte: „Gde je mama?“ Sačekajte da dete pogleda ili pokaže. Pratimo: Dete gleda, pokazuje ili pokušava da izgovori poznatu reč.
---------------------------------	--

DAN 2 Lopta	Ciljne reči: lopta, daj, baci Kotrljajte loptu. Govorite: „To jel lopta. Daj loptu. Baci loptu.“ Napravite pauzu pre nego što pružite ruku. Pratimo: Dete daje, baca ili traži loptu pogledom i gestom.
---------------------------	---

DAN 3 Voda i čaša	Ciljne reči: voda, čaša, pij Tokom obroka pokažite čašu: „To je čaša. To je voda. Pij vodu.“ Ponudite izbor između čaše i kašike. Pratimo: Dete prepoznaje čašu i reaguje na „pij“.
---------------------------------	---

DAN 4	Ciljne reči: ruka, nos, oko
Delovi tela	Pred ogledalom dodirujte delove tela: „Gde je nos?“ Zatim pokažite svoj nos i sačekajte. Pratimo: Dete dodiruje ili gleda imenovani deo tela.

DAN 5	Ciljne reči: cipela, kapa, obuj
Oblačenje	Dok se spremate za izlazak, imenujte samo dve stvari: „Cipela. Obuj cipelu. Kapa na glavu.“ Pratimo: Dete donosi, pokazuje ili stavlja poznati predmet.

DAN 6	Ciljne reči: maca, pas, mjau, av-av
Maca i pas	Koristite kartice ili igračke. Pitajte: „Ko je to?“ Vi odgovorite: „To je maca. Maca kaže mjau.“ Pratimo: Dete bira životinju ili imitira zvuk.

DAN 7	Ciljne reči: omiljene reči nedelje
Ponavljanje bez ispitivanja	Igrajte se karticama koje je dete najviše volelo. Ne pokazujte sve kartice. Izaberite 4-5. Pratimo: Roditelj beleži koje reči dete razume i koje pokušava da kaže.

2. NEDELJA - REČI U SVAKODNEVNIM RUTINAMA

DAN 8	Ciljne reči: auto, vozi, stani
Igra sa autićem	Gurajte autić: „Auto vozi. Brrr. Stani.“ Naizmenično se igrajte i čekajte detetov potez. Pratimo: Dete pokreće autić ili reaguje na „stani“.

DAN 9 Banana i jabuka	Ciljne reči: banana, jabuka, još Tokom užine ponudite izbor: „Hoćeš bananu ili jabuku?“ Prihvatite pokazivanje. Dodajte: „Još banane?“ Pratimo: Dete bira pogledom, gestom ili glasom.
--	--

DAN 10 Kupanje	Ciljne reči: voda, peri, ruka Tokom kupanja govorite: „Voda. Peremo ruke. Peremo noge.“ Koristite isti redosled reči. Pratimo: Dete očekuje radnju i učestvuje.
-------------------------------------	---

DAN 11 Meda spava	Ciljne reči: meda, spava, krevet Stavite medu u krevet: „Meda spava. Laku noć, medo.“ Pokrijte ga i ponovite. Pratimo: Dete imitira uspavljivanje ili bira krevet.
--	--

DAN 12 Šetnja	Ciljne reči: drvo, pas, ide U šetnji izdvojite samo tri reči. Kada ih vidite, kratko ih imenujte: „To je drvo. Pas ide.“ Pratimo: Dete pogledom prati ono što roditelj imenuje.
------------------------------------	---

DAN 13 Pesmica sa pokretom	Ciljne reči: pa-pa, tapši, ruke Pevajte kratku pesmicu sa mahanjem i tapšanjem. Zastanite pre poznatog pokreta. Pratimo: Dete anticipira pokret ili pokušava zvuk.
---	--

DAN 14	Ciljne reči: maca, pas, auto, lopta
Biram između dve slike	Položite dve kartice. Pitajte: „Gde je lopta?“ Pokaži! Pohvalite pokazivanje: „Bravo, to je lopta!“ Pratimo: <i>Dete uspešno bira poznate slike. Pokazuje prstom na traženu sliku.</i>

3. NEDELJA - PRVI POKUŠAJI I KOMUNIKACIJA

DAN 15	Ciljne reči: baka, deka, ćao
Baka i deka	Pogledajte fotografije ili napravite kratak video-poziv. Govorite: „Ćao, bako. Ćao, deko.“ Pratimo: <i>Dete maše, gleda ili pokušava da pozdravi.</i>

DAN 16	Ciljne reči: sto, stolica, sedi
Sto i stolica	Pre obroka recite: „To je stolica. Sedi na stolicu. To je sto.“ Ne ponavljajte nalog mnogo puta. Pratimo: <i>Dete reaguje na poznatu rutinu.</i>

DAN 17	Ciljne reči: daj, donesi, otvori
Jednostavne radnje	U igri koristite jedan nalog: „Daj loptu.“ Kasnije: „Donesi cipelu.“ Pomozite samo ako je potrebno. Pratimo: <i>Dete prati jednostavan nalog uz sve manje pomoći.</i>

DAN 18	Ciljne reči: maca, pas, lopta
Slikovnica: gde je?	Listajte slikovnicu i pitajte najviše tri puta: „Gde je maca?“ Ostalo vreme sami komentarišite slike. Pratimo: <i>Dete ostaje zainteresovano i pokazuje poznatu sliku.</i>

<p>DAN 19</p> <p>Oglašavanje životinja ili onomatopeja</p>	<p>Ciljne reči: mjau, av-av, brm-brm</p> <p>Imitirajte oglašavanje životinja u igri. Ako dete kaže zvuk, vi dodajte reč: „Av-av. Da, to je pas!“</p> <p>Pratimo: Dete kaze AV,AV</p>
---	--

<p>DAN 20</p> <p>Porodični razgovor</p>	<p>Ciljne reči: daj, još, čao</p> <p>Tokom video-poziva odrasli postavlja kratko pitanje i sačeka odgovor. Nema ispitivanja: cilj je kontakt i radost.</p> <p>Pratimo: Dete učestvuje pogledom, gestom ili glasom.</p>
--	--

<p>DAN 21</p> <p>Omiljena igra</p>	<p>Ciljne reči: izaberite 5 reči</p> <p>Ponovite igru koju je dete samo najčešće biralo. Pratite dete i komentarišite njegove postupke.</p> <p>Pratimo: Roditelj primećuje koje situacije najviše podstiču govor.</p>
---	---

4. NEDELJA - BLAGO PROŠIRUJEMO JEZIK

<p>DAN 22</p> <p>Od jedne ka dve reči</p>	<p>Ciljne reči: mama daj, tata ide</p> <p>Kada dete kaže ili pokaže „mama“, kažite: „Mama daj.“ Kada vidi tatu: „Tata ide.“ Ne zahtevajte ponavljanje. Samo recite na glas ono što dete želi, kratko i jasno-imenica i glagol</p> <p>Pratimo: Dete sluša kratke rečenice od dve reči, ne mora da ponovi</p>
--	---

<p>DAN 23</p> <p>Pitanje sa izborom</p>	<p>Ciljne reči: voda ili banana</p> <p>Postavite izbor: „Hoćeš vodu ili bananu?“ Pokažite oba predmeta i sačekajte.</p> <p>Pratimo: Dete bira i sve jasnije pokazuje želju.</p>
--	---

DAN 24 Daj i stavi	Ciljne reči: daj loptu, stavi na sto Koristite jednu radnju po nalogu. Ako je lako, uvedite: „Stavi loptu na sto.“ Pratimo: Dete prati nalog u poznatom kontekstu.
----------------------------------	--

DAN 25 Hranimo medu	Ciljne reči: meda jede, meda pije U simboličkoj igri hranite medu ili mu dajte da pije vodu. Govorite: „Meda jede. Meda pije vodu.“ Pratimo: Dete imitira radnju i sluša glagole.
-----------------------------------	---

DAN 26 Pričamo u šetnji	Ciljne reči: ide, pas, auto, drvo Umesto mnogo pitanja, komentarišite: „Auto ide. Pas trči. Veliko drvo. Teta ide. Mi se šetamo.“ Pratimo: Dete prati govor vezan za ono što vidi.
---------------------------------------	--

DAN 27 Ista slikovnica ponovo	Ciljne reči: gde je, evo, još Čitajte poznatu slikovnicu. Ostavite pauzu na poznatim mestima i pratite reakciju deteta. Pratimo: Dete učestvuje gestom, glasom ili rečju.
---	---

DAN 28 Pesmica i pokret	Ciljne reči: tapši, pa-pa, hop Ponovite omiljenu pesmicu. Dodajte gestove i zaustavite se pre poznatog dela. Pratimo: Dete traži nastavak ili samo pravi pokret.
---------------------------------------	--

<p>DAN 29</p> <p>Mali krug kartica</p>	<p>Ciljne reči: 2 poznate reči</p> <p>Izaberite dve kartice. Dete može da ih daje, uparuje sa predmetom ili pokazuje. Bez dugog sedenja.</p> <p>Stavite ispred detetadve kartice.Dajte mu nalog npr. “Daj mi medu?” ili “Pokazi mi medu?”</p> <p>Pokazite detetu karticu i tražite da pronađe taj predmet u sobi.</p> <p>Pratimo: Dete prepoznaje većinu odabranih kartica.</p>
--	---

<p>DAN 30</p> <p>Proslava napretka</p>	<p>Ciljne reči: omiljene reči</p> <p>Napravite kratku porodičnu igru sa omiljenim rečima, pesmicom i slikovnicom. Zabeležite napredak i izaberite reči za sledeći mesec.</p> <p>Pratimo: Roditelj vidi više razumevanja, inicijative ili pokušaja komunikacije.</p>
--	---

Kako nastaviti posle 30. dana?

Ne uvodite veliki broj novih reči odjednom. Zadržite omiljene aktivnosti i postepeno dodajte nekoliko novih reči koje su važne u životu vašeg deteta.

<p>1. Zadržite rutinu</p>	<p>Nastavite sa tri kratka trenutka na srpskom jeziku tokom dana.</p>
<p>2. Izaberite 3 nove reči</p>	<p>Birajte reči koje dete svakodnevno vidi i koristi.</p>
<p>3. Ponavljajte omiljenu slikovnicu</p>	<p>Poznata slikovnica daje detetu sigurnost i priliku da učestvuje.</p>
<p>4. Uključite porodicu</p>	<p>Kratak razgovor sa bakom ili dekom može da bude prijatan dodatak.</p>
<p>5. Beležite male promene</p>	<p>Važni su pogled, gest, razumevanje, glasanje i svaki pokušaj reči.</p>

Najvažnije: srpski jezik se gradi u odnosu sa detetom - kroz bliskost, igru i svakodnevni razgovor.

Slikovne kartice za štampu

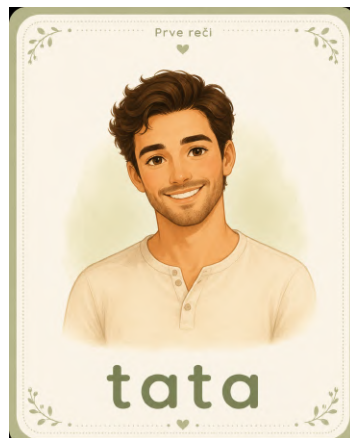
Kartice koristite kratko i kroz igru. Nemojte insistirati da dete izgovori odgovor. Dovoljno je da pogleda, pokaže, uzme ili upari karticu sa predmetom. Kod živih bića postavljamo pitanje „Ko je to?“, a kod predmeta „Šta je to?“

Predlog: odštampajte kartice, isecite ih i po želji plastificirajte. U jednoj igri koristite najviše 4-6 kartica.

Ko je to?

To je mama.

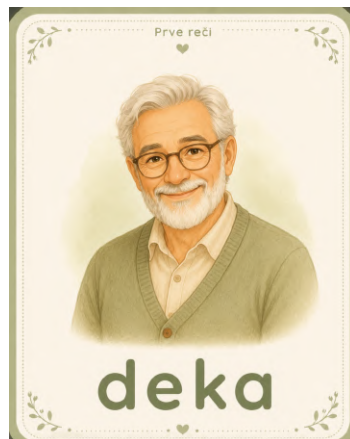
Ko je to?

To je tata.

Ko je to?

To je baka.

Ko je to?

To je deka.

Šta je to?

To je lopta.

Šta je to?

To je meda.

Ko je to?

To je beba.

Ko je to?

To je pas.

Ko je to?

To je beba.

Šta je to?

To je knjiga.

Šta je to?

To je čaša.

Šta je to?

To je kašika.

Šta je to?

To je banana.

Šta je to?

To je jabuka.

Šta je to?

To je voda.

Šta su to?

To su cipele.

Šta je to?

To je krevet.

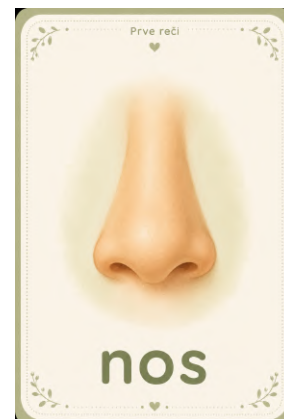
Šta je to?

To je kapa.

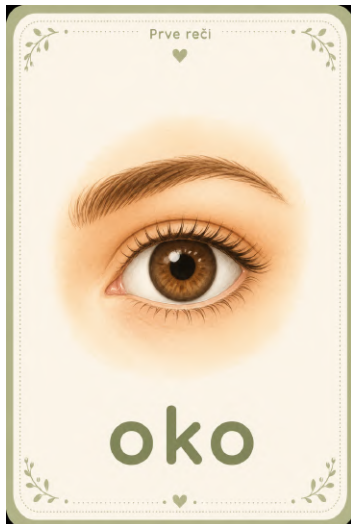
Šta je to?

To je ruka.

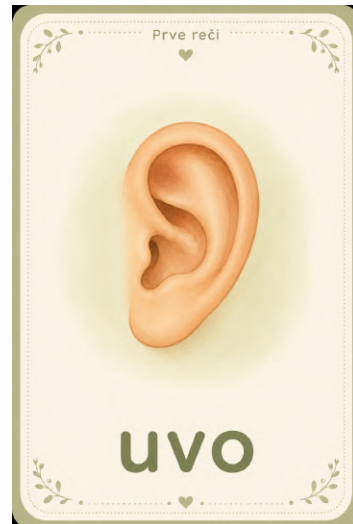
Šta je to?

To je nos.

Šta je to?

To je oko.

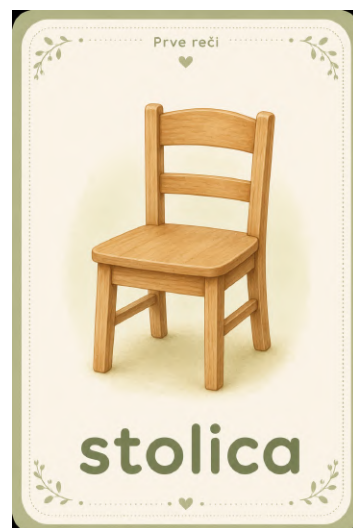
Šta je to?

To je uvo.

Šta je to?

To je sto.

Šta je to?

To je stolica.

Šta bata radi?

Bata Jede.

Šta bata radi?

Bata pije.

Šta seka radi?

Seka spava.

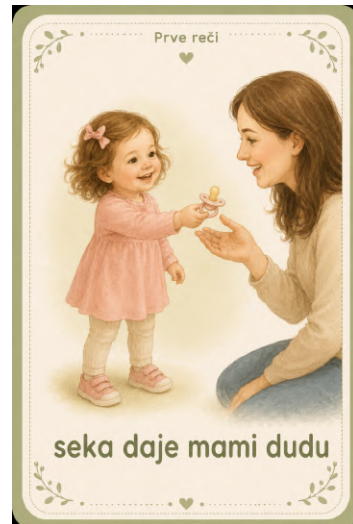
Šta seka radi?

Seka sedi.

Šta seka radi?

Seka trči.

Šta seka radi?

Seka daje.

Šta seka želi?

Seka želi još.

Šta seka kaže?

Seka kaže pa pa.

Tabela praćenja - posle 30 dana

Označite ono što ste primetili. Nije cilj da dete ispuni sve stavke. Tabela pomaže roditelju da vidi male, ali važne promene.

Šta pratimo	Da	Još ne
Dete češće gleda predmet koji imenujem.	☐	☐
Dete pokazuje poznate predmete ili slike.	☐	☐
Dete bolje prati jednostavan nalog: „Daj mi...“	☐	☐
Dete češće koristi gest da nešto zatraži.	☐	☐
Dete imitira zvuk životinje ili vozila.	☐	☐
Dete pokušava da izgovori novu reč ili deo reči.	☐	☐
Dete uživa u istoj slikovnici i prepoznaje slike.	☐	☐
Dete učestvuje u pesmici pokretom ili glasom.	☐	☐
Dete koristi reč, glas ili gest spontano, bez pitanja odraslog.	☐	☐
Dete razume neke srpske reči u više različitih situacija.	☐	☐

Beleške roditelja

Kada je važno potražiti savet stručnjaka?

Obratite se pedijatru i logopedu, a po potrebi proverite i sluh, ukoliko primetite neki od sledećih znakova:

- dete ne reaguje na zvuk ili često ne reaguje kada ga zovete;
- ne pokazuje prstom, ne koristi gestove i retko pokušava da privuče pažnju odraslog;
- ne razume jednostavne, svakodnevne naloge;
- nema pokušaje komunikacije rečju, glasom ili gestom;
- izgubilo je reči, gestove ili veštine koje je ranije koristilo;
- roditelj je zabrinut zbog razvoja govora ili komunikacije.

Napomena: Ovaj materijal je edukativan i ne zamenjuje individualnu procenu deteta.

Stručna osnova materijala

- American Speech-Language-Hearing Association (ASHA). Learning More Than One Language. Praktične smernice za podršku višjezičnom razvoju kroz razgovor, pevanje, igru i čitanje.
- Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Milestones by 18 Months. Orijentacioni pokazatelji razvoja komunikacije i razumevanja.
- National Institute on Deafness and Other Communication Disorders (NIDCD). Speech and Language Developmental Milestones. Razvojni pokazatelji za period od 1 do 2 godine.
- Roberts, M. Y., & Kaiser, A. P. (2011). The Effectiveness of Parent-Implemented Language Interventions: A Meta-Analysis. American Journal of Speech-Language Pathology, 20(3), 180-199.
- Lorio, C. M., Delehanty, A. D., & Romano, M. (2022). A Systematic Review of Parent-Child Shared Book Reading Interventions for Infants and Toddlers. Topics in Early Childhood Special Education.
- World Health Organization (WHO). Guidelines on physical activity, sedentary behaviour and sleep for children under 5 years of age. Za jednogodišnju decu sedentarna upotreba ekrana se ne preporučuje.

